

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Eén met God

III

We willen tenslotte nog even aandacht schenken aan de verhoring van Christus' gebed uit Joh. 17.

Onze Heiland heeft die verhoring sterk begeerd. Dat blijkt niet alleen uit de aandrang, die men voelt in de veelvuldige herhaling — we wezen daarop reeds — en uit de afwisseling van het „Ik vraag“ (vss. 9, 15, 20) met „Ik wil“ (vs. 24). Er is in dit gebed nóg een uitlating die in dit verband de aandacht verdient. We lezen nl. in vs. 13: „En dit spreek Ik in de wereld, opdat zij Mijn blijdschap vervuld in zich hebben“.

Wat betekenen die woorden? Op het eerste gezicht zijn ze niet erg duidelijk. Maar we komen vrijwel dezelfde zin in een ietwat breder vorm tegen in 15:11: „Dit heb Ik tot u gezegd, opdat Mijn blijdschap in u zij en uw blijdschap vervuld worde“. Ook in de brieven van Johannes vinden we eenmaal iets wat hier veel op lijkt: „En dit schrijven wij, opdat onze blijdschap vervuld zij“ (1 Joh. 1:4). En zo is er bij dezen evangelist nog enkele malen sprake van 'vervulde blijdschap'. Voor het overige vinden we deze wending bij mijn weten maar één keer in het N.T., en wel bij Paulus in Filipp. 2:2.

Deze laatste plaats is misschien wel de duidelijkste. De apostel zegt daar: „Vervult mijn blijdschap, dat gij moogt eensgezind zijn“. Dat zou in hedendaags Nederlands moeten luiden: „**Doet me het plezier, dat ge eensgezind zijt**“.

'Iemands blijdschap vervullen' is: doen wat iemand plezierig vindt, wat hij graag wil; iemands wens of begeerte bevredigen; aan iemands verlangen¹⁾ voldoen. Dat is ook duidelijk b.v. uit Joh. 16:24, waar Christus zegt: „Bidt en gij zult ontvangen, opdat uw blijdschap vervuld zij“. Nietwaar: als iemand krijgt waar hij om vraagt, dan is aan zijn verlangen voldaan. Zo wordt tevens doorzichtig Joh. 3:29. Men had aan Johannes den Doper het bericht gebracht, dat ook Jezus doopte en dat ze allemaal naar Hem overliepen. Wel, zo antwoordt Johannes, dat had ik toch ook gezegd? Ik had tot taak, Hem aan te kondigen; dus vind ik het fijn, dat Hij er nu is en in het middelpunt van de belangstelling staat. „Zo is dan deze mijn blijdschap vervuld“, d.w.z.: daarmee is dan gebeurd wat ik graag wilde.

Als dus de Heiland in 15:11 zegt: „Dit heb Ik tot u gezegd, opdat Mijn blijdschap in u zij en uw blijdschap vervuld worde“, dan betekent dat: deze woorden, die Ik tot u richt, hebben ten doel, dat gij Mijn begeerte tot de uwe zult maken; en dat die begeerte van u (en van Mij) dan ook wordt vervuld. Een dergelijke nadrukkelijke mededeling aan het slot van een vermaning (vgl. ook 1 Joh. 1:4) of verzoek onderstreep — als ik het zo zeggen mag — het belang dat men erbij heeft, dat aan dit verzoek voldaan wordt, dat aan deze vermaning gehoor wordt gegeven. Men hoort er dit in: ik heb u dit uitdrukkelijk onder het oog gebracht, want ik stá erop, dat gedáán wordt wat ik verlang.

Zo blijkt dus ook uit Joh. 17:13, hoe graag de Heiland Zijn begeerte (dat nl. de discipelen

één mogen zijn met God) aan Zijn jongeren vervuld zag.

Wanneer is nu Christus' begeerte vervuld? Wanneer is de verhoring op dit gebed gekomen?

Het antwoord moet luiden: op Pinksteren, toen de Heilige Geest werd uitgestort.

Dit gebed is nl. één grote vraag om den Geest. Dat klinkt op het eerste horen misschien vreemd. Want met náme wordt de Heilige Geest in heel dit hoofdstuk niet genoemd. En toch: als wij maar eenmaal de taal van Johannes verstaan, dan is het al aanstonds bij het begin van dit hoofdstuk duidelijk, dat het dáárom gaat.

Christus vangt nl. Zijn gebed aldus aan: „Vader, de ure is gekomen; **verheerlijk Uw Zoon...**“. En nu herinneren we ons, dat Jezus eens gezegd had: „Wanneer iemand dorst heeft, moet hij tot Mij komen en drinken. Wie in Mij gelooft, rivieren van levend water zullen, naar het Schriftwoord, uit zijn binnenste stromen“ (Joh. 7:37). En dan tekent Johannes daarbij aan: „En dit zei Hij van den Geest, dien degenen die in Hem geloofd hadden, ontvangen zouden. **Want de Geest was er nog niet, omdat Christus nog niet verheerlijkt was**“. Daar wordt dus de komst van den Geest verbonden aan Christus' verheerlijking.

Dat de Geest wordt uitgestort over Christus' apostelen, is het bewijs, dat Christus de **macht** over den Hem beloofden Geest heeft ontvangen, en dat Hij dus in **heerlijkheid** verhoogd is aan 's Vaders rechterhand (Hand. 2:33). Dán pas, als Hij met den Vader is gezeten in Diens troon en bekleed is met de **heerlijkheid die Hij van ouds bij den Vader had** (niet maar met de heerlijkheid die Hij op aarde bezat), kan Hij den Geest naar de aarde zenden. Hijzelf treedt dan op als Zender en de Geest als Gezondene, juist zoals eens de Vader optrad als Zender en Hijzelf als Gezondene (vgl. Joh. 16:13 met 5:30). En het is door dezen Geest, dat Hij (en in Hem de Vader) komt wonen in de apostelen en ge'ovigen, en dat zij één worden met Hem en den Vader.

Op en na de Pinksterdag is inderdaad alles werkelijkheid geworden wat de Heiland hier vraagt.

Dán horen we Paulus zeggen, dat God ons mede een plaats heeft gegeven in de hemel en ons dáár zegent met alle geestelijke zegen in Christus Jezus (Ef. 2:6 en 1:3). M.a.w. **Christus Jezus in de hemel**, dat betekent: **'wij in de hemel'**. Daar is dan die eenheid die Christus in Joh. 17 begeerde: „Ik wil, dat waar Ik ben, ook zij bij Mij zijn, om in Mijn heerlijkheid te delen“.

Dán schrijft Johannes: „Onze **gemeenschap** is met den Vader en met Zijn Zoon Jezus Christus“. En hij schrijft dit, opdat ook zijn lezers samen met hem die gemeenschap zullen genieten (1 Joh. 1:3). Daar is dus het woord vervuld, dat niet alleen de apostelen, maar állen die door hun woord in Christus geloven, één zullen zijn met den Zoon en met den Vader.

Dán zien we de apostelen bekleed met de heerlijkheid (d.i. met de autoriteit en de macht) van Christus. Zoals Jezus 'de Naam van den Vader' had ontvangen, precies zo blijkt Petrus 'den Naam van Jezus' te hebben gekregen. En aan de schone poort ziet 'de wereld', wát hij met die Naam uitricht (Hand. 3:16).

En als Ananias tegen Petrus liegt, dan liegt

UIT DE INHOUD:

<i>Eén met God (III)</i>	B. H.
<i>De wereld van Rom. 1 en de wereld van nu</i>	H. J. J.
<i>„Werkelijkheid“ en „Denk-beeld“</i>	C. V.
<i>De kerk in Oost-Duitsland (II)</i>	J. M.
<i>De plaats van Elihu in het boek Job (II)</i>	K. J. P.
<i>Een merkwaardig gedenkboek (III)</i>	D. W. L. M.
<i>De synode van de Canadese kerken</i>	J. M.
<i>Fundamentele vragen (X)</i>	J. Stw.
<i>Declassering (II)</i>	J. v. D.
<i>Persschouw</i>	
<i>Kerknieuws</i>	

hij tegen God (Hand. 5:4). Want God en Petrus zijn één: het gebed van Joh. 17 is verhoord.

Eens had Martha en hadden velen met haar „de heerlijkheid Gods gezien“, toen Jezus Lazarus opwekte (Joh. 11:40). Straks wordt opnieuw „de heerlijkheid Gods gezien“, als Petrus in Joppe Dorkas opwekt. Als we lezen, hoe op zijn bevel „Tabitha, sta op!“ deze dode weer levend wordt (Hand. 9:40), dan zeggen we: hier is niemand minder dan God Zelf; hij spreekt en het is, hij gebiedt en het staat. En wij beseffen, dat het niet te kras gesproken is, wanneer deze apostel later schrijft, dat wij door het geloof „deel hebben aan de Goddelijke natuur“ (2 Petr. 1:4). Hier in Joppe kan 'de wereld' tot het inzicht komen, dat Jezus van Nazareth de heerlijkheid, die de Vader Hem gegeven had, aan de Zijnen gegeven heeft; en zo tot het geloof komen, dat toch werkelijk GóD Hem gezonden had.

Is dat nu voor een mens geen reden om zich te gaan voelen: bekleed te zijn met zúlk een autoriteit en macht?

Wie dat zou doen, heeft wel heel slecht naar Jezus' gebed geluisterd. Als Hij nl. voor de eerste maal vraagt: „dat zij één mogen zijn, zoals Wij“ (vs. 11), dan laat Hij daaraan voorafgaan: „bewaar hen in Uw Naam“. En Hij herinnert eraan, hoe Hij tot dusver zelf hen in 't oog gehouden en bewaakt heeft. Deze apostelen, die straks zullen optreden (en mógen optreden) op een wijze die doet zeggen: „gij zijt goden!“ (vgl. Ps. 82:6, geciteerd door onzen Heiland in Joh. 10:34), zij hebben bescherming en bewaking nodig; zij zijn niet alleen vertrouwd. **De boze en de wereld** (vgl. vss. 14 en 15), ja maar ook **hun eigen vlees** houden niet op hen aan te vechten.

Petrus beseft dit en komt er openlijk voor uit: „staat ons maar niet aan te gapen, alsof wij dit door eigen kracht of vroomheid hadden gedaan“ zegt hij na de genezing van den kreupèle (Hand. 3:12). En Paulus, die toch weet, dat hij gezant is van Christus en dat GóD door hem oproept tot geloof (2 Cor. 5:20), hij kermt: „ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam dezès doods?“ (Rom. 7:24).

Wie goed naar Christus' gebed heeft geluisterd en de verhoring daarvan heeft geloofd, die verbindt aan de belijdenis van Heid. Cat. antw. 32 („Zijner zalving deelachtig“) onmiddellijk die van antw. 127 („van onszelvé zwak“). Hij gaat de wereld in, ge-vol-machtigd en nochtans ootmoedig.

D. HOLWERDA.

¹⁾ De uitdrukking heeft waarschijnlijk een semietische oorsprong. Men zie 2 Sam. 23:5, waar Prof. B. Holwerda (De wijsheid die behoudt, blz. 28) vertaalt: „al wat verblijdt“, terwijl de Canisius-vertaling heeft: „al mijn verlangens“. Vgl. voorts 1 Kon. 5:8, 9.

De wereld van Rom. 1 en de wereld van nu

Toen Paulus de brief aan de Romeinen schreef was hij naar alle waarschijnlijkheid in Korinthe. Daar bereikte het leven van het heidendom wel zijn dieptepunt. „Korintisch leven” was in die dagen een bekende uitdrukking, die betekende: leven op de meest liederlijke wijze. Korinthe was een havenstad met al de bedrijvigheid, die men gewoonlijk in havensteden vindt. Daar kwamen schepen uit alle landen van de Middellandse zee. Daar passagierden Egyptenaren en Cyrioten, Phoeniciërs en Syriërs, Grieken en Romeinen. Deze konden daar talrijke tempels en godenbeelden bewonderen. Want men was er alleszins godsdienstig. Maar daar wemelde het ook van lichtekooien. Of het in Paulus' dagen nog zo was is niet zeker, maar in vroegere tijden was er een tempel van Venus met 1000 tempel-prostituée's! In talrijke gelegenheden kon men daar eten en drinken en vrolijk zijn, maar dan op zulk een manier, dat men lichaam en ziel verloor. Aan corruptie in het maatschappelijk verkeer zal het ook wel niet hebben ontbroken. Het is niet onmogelijk, dat Paulus het leven van deze havenstad voor de geest heeft gehad, toen hij Rom. 1: 18—32 schreef. Ik denk niet, dat over deze verzen vaak wordt gepreikt. Mogelijk lezen we er ook maar wat haastig overheen. Toch moeten we niet vergeten wat daar staat. Want het Woord Gods werpt hier licht over het verworden leven van heidenen, wier bestaan ligt onder de toorn van God.

Ook het heidendom komt van God niet los, het ontkomt niet aan Gods toorn. Die toorn is een heilige afkeer van de zonde. Hij wordt geopenbaard, hij toont z'n machtige werking over alle goddeloosheid en ongerechtigheid van mensen, die de waarheid in ongerechtigheid ten onder houden. Onder hen is wel enige kennis van God. Hij heeft Zich ook aan hen niet onbetuigd gelaten. Gods eeuwige kracht en goddelijkheid straalt hun tegen uit Zijn werken. Ze zijn geen onschuldige slachtoffers. Want hoewel de Naam en kracht van God hun geopenbaard wordt, houden ze God niet in ere. Ze danken Hem niet voor de gaven, die ook hen bereiken. Hun overleggingen zijn verwaasd en hun onverstandig hart is verduisterd. Ze geven zich uit voor wijzen, maar zijn dwaas. Ze hebben de heerlijkheid van God ingeruild voor beelden van een mens of van vogels en van viervoetige en kruipende dieren. Ze stellen zich God voor als een mens in het groot. Ze hebben heilige dieren, die ze vereren alsof ze goden zijn. Daarmee heeft Paulus het heidense godsdienstige leven geschetst. Het wemelde onder hen van tempels en altaren en afgodsbeelden. Maar met dat al vereerde men tenslotte het schepsel in plaats van de Schepper.

Daarover was God vertoornd. En in Zijn toorn gaf Hij hen over aan de driften van hun hart tot allerlei onreinheid. Ze kwamen er toe hun lichamen te onteren, omdat zij God niet eerden. Hij laat niet met Zich spotten.

God gaf ze over aan hun zondige hartstochten. Vrouwen kwamen tot tegennatuurlijke zonden. En mannen bedreven schandelijkheid met mannen. De homo-sexualiteit was een veel voorkomend kwaad. Ze werd door beroemde mannen publiek verdedigd. Door het uitleven van de hartstochten werden lichaam en geest verknoeid. Een stinkende walm van onzedelijkheid hangt over de samenleving van Grieken en Romeinen, onze hooggeroemde culturele voorouders. Herbergen waren vaak huizen van ontucht. Naar een van de kerkvaders schreef waren de toegangen naar de schouwspelen vaak bordelen. Een heidense schrijver zegt: „De aan zonden rijke tijd heeft eerst huwelijk en gezin en familie bevestigd en uit deze vuile bron heeft zich het kwaad over staat en volk uitgegoten”. In de schouwburgen werden voorstellingen gegeven met of zonder gesproken woord, die in zedeloosheid en geraffineerde prikkeling der driften niet onderdeden voor de slechtste filmvoorstellingen van onze dagen. Dat kwam er terecht van een wereld, die God niet in erkenning wilde houden. Ze werd door God

losgelaten om zo te zeggen en overgegeven tot het graven van eigen graf.

Naast goddeloosheid en — als gevolg daarvan — zedeloosheid, was er ook een schrikkelijke maatschappelijke verwording. Het leven werd corrupt in alle geledingen. De mensenwereld was vol van „ongerechtigheid, hoerij, boosheid, begerigheid, kwaadheid; vol van nijdigheid, moord, twist, bedrog, kwaadaardigheid; de mensen werden oorblazers, achterklappers, haters van God, smaders, hovaardigen, laatdunkenden, vindere van kwade dingen, de ouders ongehoorzaam; onverstandigen, verbondsbrekers, zonder natuurlijke liefde, onverzoenlijken, onbarmhartigen”. En dat alles kwam niet voort uit verschoonbare onkunde, maar uit onwil. Men had weet van wet en recht. Ze wisten het recht Gods, schrijft Paulus. Ze wisten, dat de daders van deze handelingen des doods waardig waren. Toch deden zij ze en hadden er plezier in als anderen ze bedreven.

Als men leest wat er in de tijd van Paulus in de wereld „te koop was” dan vraagt men zich soms verbaasd af hoe die wereld nog bleef bestaan. Roverij te land en ter zee tierde welig. Er waren vele havens, waar de zeeroovers hun buit gemakkelijk kwijt konden. De overheden deden soms volop mee. We lezen van Romeinse stadhouders, die arm in een wingewest kwamen, dat rijk was; terwijl ze rijk heengingen met achterlating van een arm wingewest. Op schandelijke wijze werden kapitalen bij mekaar gestolen. En tot aan het hof van de keizer was het soms één corrupte bende. Er waren rijken, die zich te buiten gingen aan uitpattingen, die alle beschrijving tarten. En de massa leefde in de grote steden voor „brood en spelen”.

Mogelijk vraagt iemand of er dan ook geen goede toestanden waren? Die waren er zonder twijfel ook wel. Er zijn voorbeelden van huwelijkstrouw en reinheid van zeden. Er was hier en daar oprechte liefde voor het vaderland en burgerlijk fatsoen. Ook wel eerlijkheid in de handel en trouw in de omgang met geld. Er was ook nog wel natuurlijke liefde en goede verhoudingen tussen ouders en kinderen. Anders zou het leven een hel geworden zijn. Maar dat andere, dat Paulus hier noemt, was er ook. En dat had de overhand.

Hoe staat het nu met de wereld van onze dagen? We kunnen met recht spreken, dunkt mij, van heidendom. En dat we daarvan spreken kunnen is erger, dan dat er in Paulus' dagen heidenen waren. Want zij leefden voordat het Evangelie als een levenwekkende adem over de volken van Europa woei. We hebben nu met een heidendom te maken, dat het Evangelie heeft gekend, maar verworpen. De volken van Europa hebben naar het woord van een staatsman „de lichten van de hemel gedooft”. In veel sterker zin nog dan in de dagen van Paulus geldt zijn woord, dat men God wel heeft gekend, maar niet geëerd of gedankt. Grote scharen hebben de Vader van de Here Jezus de rug toegekeerd en zijn tot de afgoden weergekeerd. Daarom wordt de toorn Gods geopenbaard over zulk een goddeloosheid en afval. De mens met z'n machtigen weten en kunnen is weer tot afgod verheven. De mensheid met haar wetenschap en techniek en onbegrensde mogelijkheden zal het leven redden. En zoals in de dagen van Paulus de massa riep om brood en spelen, zo doet de massa wéér of nóg. Er is religieuze verering genoeg, maar die is niet gericht op de God en Vader van onze Here Jezus Christus, Die Zich in zijn Woord geopenbaard heeft. Men heeft de enige, ware God ingeruild voor goden en halgoden, die men van mensen maakt.

Er zijn filmsterren, die duizenden vereerders hebben over heel de wereld. Meisjes aanbidden een filmheld en jongens een vrouwelijke filmgrootheid. Men noemt een gevierde actrice of zangeres een diva. Als ik me niet vergis betekent dat woord eigenlijk: de goddelijke. De verering van duizenden verwaasde jonge mensen wordt een soort religie, een afgodische cultus. En wat voor afgod

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam

Secretariaat Geref. Persvereniging „Opbouw”:

H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

den zijn het vaak! Laat ons er maar geen woord meer aan verspillen.

Een dergelijk verschijnsel is de sportverdwazing. Gezonde sport is een goed ding. Maar de duizenden, die een stadion vullen, doen voor het merendeel zelf helemaal niet aan sport. Ze eren alleen maar hun afgoden, die met „heilig” vuur voor de overwinning strijden en het „heiligdom”, het doel op het voetbalveld, verdedigen of aanvallen. Als de verslaggevers in vervoering raken gebruiken ze schier religieuze taal. Precies als in de dagen van Paulus.

Omdat de mensen God niet eren noch danken worden ze in Zijn toorn overgegeven tot dwaze en ijdele afgodendienst. Maar ook tot tegennatuurlijke praktijken op sexueel gebied. De homo-sexualiteit is een kwaad, dat meestal „in de donkerheid” wandelt, maar door sommigen wordt ze openlijk verdedigd en schaamteloos bedreven. En wilde erotiek, een ongebreideld zich uitleven, verderft lichaam en geest van duizenden. In vele kringen laait de brand der zinnen en film en schouwburg, boek en blad gieten olie in het vuur. Openlijk wordt het verdedigd, dat een mens er recht op heeft zich uit te leven. En wie er tegen waarschuwt geldt als achterlijk. Als in de slaapzaal van Vught iemand z'n stem verhef tegen grof-schunnige praat, werd hem onder hoongelach de raad gegeven om maar in het oudemannenhuis te gaan!

Ik las een verhaal over een feestnacht in Parijs. Door een of ander beroemd gezelschap werd een eerste uitvoering gegeven. Een „show” zoals dat heet. Van danseresjes en show-meisjes, zoals men ze noemt. De „dames” hadden kostbare pluimen en veren op hun hoofd en veel schitteringen om hun hals, maar verder had men „weinig om het lijf”, zoals een verslaggever schreef. Ik weet niet meer hoeveel duizenden de „aankleding” van dit spul wel kostte. Maar vele groten van Parijs en omgeving, ja van wijde omtrek, waren aanwezig. Daar waren hertogen en baronnen en millionairs en politici en beroemde kunstenaars. Na de show werd gedieneerd, naar ik meen voor f 150,— per persoon. Tegen de morgen stond een van de bekendste „dames” te dansen op een tafeltje, nadat ze eerst de champagne-flessen had weggeschopt. Daar was de „haute chique” verzameld, de „grote wereld” dus. En dat noemt men cultuur!

Voor jaren kwam ik eens in aanraking met een mevrouw, die werkte voor een internationale vereniging tot hulp aan „blanke slavinnen” zal ik maar zeggen. Ze sprak over sexuele afdwalingen, waarvan ik de naam zelfs niet kende. Ze noemde me „groen” en prees me daarom gelukkig. Ze vertelde me, dat er eens 25 personen op zekere partij bij mekaar waren, uit goede stand, waarvan er 17 gescheiden waren. Zie, dát wordt er van het leven van een volk, als zich Gods toorn daarover openbaart.

Tenslotte nog een woord over de corruptie in de maatschappij. Zou die in onze dagen niet even groot zijn als in de dagen van Rom. 1? Ik maak me sterk, dat er elke dag wel een bericht in de krant is te vinden over een nieuw geval van fraude of oplichterij of iets dergelijks. Nu eens is het een bankier, die

een paar ton van zijn klanten heeft verdonkeremaand. Dan is het een handige opschepper, die met veel brutaliteit en praatjes een grote zaak opbouwt zogenaamd, maar ondertussen z'n leveranciers er voor tonnen in laat lopen. Dan weer is het een administrateur, die gelden boekt als salaris voor verpleegsters, die niet bestaan. Resultaat: 50.000 gulden in eigen zak. Enz. enz. En laten we maar niet denken, dat dit kwaad zit bij Jan Rap en zijn maat. Iemand die het weten kan vertelde mij eens, dat er een „lage” onderwereld is en een „hoge”. Een lage van de achterbuurt en een hoge van baronnen en zo. En dat de laatste veel gemener en geraffineerder was dan de eerste. Daar zijn de gróte dieven en gokkers en souteneurs te zoeken.

In zulke toestanden zien de gelovigen Gods toorn werken. Want Gods toorn wérkt. Daar ontkomt een geslacht niet aan, dat van Zijn genade niet weten wil. Gods toorn is geen hersenschim, maar harde werkelijkheid. Als we die toorn vrezen, dan nemen we de toevlucht tot Gods reddende rechtvaardigheid, die door het Evangelie wordt openbaar. Gods genade alleen kan ons redden. Maar dan houden we ons ook ver van genemde goddeloosheid en ongerechtigheid. Ook al siert ze zich met de mooie naam cultuur. Tegen zulke cultuur zeggen we hartgrondig: Neen! Om Gods wil. Om onzes levens wil. Om onzer zielen zaligheid wil.

H. J. JAGER.

„WERKELIJKHEID” EN „DENK-BEELD”

I

Vlak voor mij, op mijn bureau, ligt een sinaasappel.

Zoeven heb ik die nauwkeurig bekeken. Ik nam hem in mijn hand en taxeerde het gewicht ervan. Ik bekeek de schil en om die nog precieser te kunnen bekijken hield ik de appel onder een vergrootglas. Ik snoof de geur van de vrucht met welbehagen op en nam ook de prachtige oranjekleur weer eens goed in mij op. Aanstands ga ik de sinaasappel schillen. Dan komt de „naakte” vrucht te voorschijn. En die zal ik uiteenleggen in de partjes waaruit ze bestaat. In elk ervan zie ik dan een aantal pitten — als het tenminste geen pitloze sinaasappel is! En ten slotte eet ik hem op. Ik zal intens genieten van de heerlijke smaak van die sappige, voedzame vrucht.

Wanneer dat alles is afgelopen en de sinaasappel geheel is verdwenen, heb ik, tengevolge van alles wat ik ermee gedaan heb, een bepaalde „voorstelling”, een zeker „denkbeeld” van die sinaasappel in mijn geest gevormd. Al is die vrucht voorgoed weg, ik heb er, dank zij de wonderlijke structuur van mijn geest een „herinnering” van overgehouden. Als ik mijn ogen dicht doe kan ik die sinaasappel toch nog „zien”. Ik heb het „beeld” daarvan in mijn bewustzijn, in mijn geest. Ik heb daarin een duidelijke „voorstelling” van de vorm, de kleur, de geur, de smaak. Kortom — van alles wat een pocs geleden bij dat bezig zijn met die sinaasappel door middel van mijn ogen, oren, handen, tong in mijn geest is binnengedrongen, wordt, in verband met wat reeds in mijn geest aanwezig was, heel veel op een of andere ondoorgrondelijke wijze vastgehouden. En dat alles is nu het „denkbeeld”, de „voorstelling”, welke ik van die sinaasappel bezit.¹⁾

Ik kan nu voorts dat zó gevormde denkbeeld, dat bewustzijn-beeld van die sinaasappel op allerlei wijze verrijken en verdiepen. Ik kan namelijk naar een sinaasappelboomgaard gaan en alles bekijken wat daar te zien is. Ik kan me daarbij laten voorlichten door mannen van het vak. Ik kan ook boeken opslaan waarin heel veel over de sinaasappel en de cultuur ervan wordt geschreven. Ik verneem dan het een en ander over de wijze waarop ze worden gekweekt. Over de plaats welke de sinaasappelboom in het plantenrijk inneemt. Ook lees ik dan welke voedingswaarde sinaasappels bezitten. En welke betekenis de cultuur ervan in de economie van landen als Spanje en Israël heeft.

Het „beeld”, dat ik zo van de sinaasappels heb gevormd, kan bovendien nog verdiept en verscherpt worden, als ik kennis neem van wat door de verschillende wetenschappen — vooral door de biologie — in zo'n vrucht werd ontdekt. Dan blijkt het, dat zo'n simpele vrucht een wereld van wonderen bevat, waarvan men, als men haar bekijkt, zoals iedereen dat doet, geen flauw vermoeden heeft. Een geheimzinnige wereld van cellen, hun opbouw, samenhang, en de groei ervan gaat dan open. Een wereld, welke iedereen, die er enige kennis van heeft, met verbazing vervult.

¹⁾ Het spreekt van zelf, dat ik met deze woorden hier geen scherp omliggende psychologische of wijsgerige begrippen wil aanduiden.

Waarom ik dit verhaaltje neerschreef?

Wel, ik wilde door middel van een eenvoudig voorbeeld de aandacht vragen voor het diepgaande verschil, dat er bestaat tussen de **dingen**, de **werkelijkheid** om ons en in ons — én de **voorstellingen**, de **denkbeelden**, de **begrippen**, welke wij daarvan vormen en die zich nu in onze geest, in ons bewustzijn, bevinden.²⁾

Natuurlijk, er is ook een nauw verband tussen de dingen en de beelden die ik daarvan in mijn geest heb. Of, juister gezegd: er moet een nauw verband bestaan tussen die dingen en mijn bewustzijns-beelden. Want het komt er op aan dat die beelden juist, zuiver zijn. Ik mag in mijn gedachte-beeld van een sinaasappel b.v. niets opnemen wat niet aan zo'n sinaasappel eigen is. Als tot het denkbeeld van een sinaasappel, dat ik in mijn geest heb gevormd, ook dit behoort, dat die vrucht vergiftig is, dan is dat denkbeeld beslist vals. En datzelfde is ook het geval als ik in dat denkbeeld iets heb weggelaten van wat toch echt tot zo'n vrucht behoort.

Waar ik nu evenwel speciaal op wil wijzen is dit, dat er een groot **verschil** is tussen de werkelijke sinaasappel die op mijn bureau lag en mijn voorstelling, mijn gedachtenbeeld daarvan. De kleurige, zware, sappige sinaasappel, die voor mij lag en die ik daarna bekeek, berook, afpelde en opat — die was de **werkelijkheid**. Maar wat daaromtrent in mijn geest kwam en bleef, wat daaromtrent in mijn bewustzijn indrong en daar nu bewaard wordt — dat is de **voorstelling**, het **denkbeeld** ervan.

Neen, ik denk er geen moment aan minachtend over zo'n voorstelling of denkbeeld te spreken.

Het is één van de grote wonderen van ons mens-zijn, dat we zulke bewustzijns-voorstellingen kunnen vormen en bewaren. En de betekenis daarvan voor het menselijke leven is zo velerlei en zo diepgaand, dat we die zelfs niet volledig kunnen beschrijven. Zonder zulke voorstellingen zouden we onze menselijke taak eenvoudig niet kunnen verrichten. Een sinaasappel-kweker kan kort en goed zijn werk niet doen als hij niet een zeer veel omvattende voorstelling heeft van de sinaasappelen, de bomen waaraan ze groeien, de grond waarin deze geplant moeten worden, de gevaren die hen bedreigen enz. enz. Het behoort zelfs zonder meer tot de taak van de mens, zoveel, en tegelijk zo juist en zo veel omvattend mogelijke „voorstellingen” te vormen. Niet alleen van de sinaasappels, maar van alles wat God gemaakt heeft.

Maar terwijl ik hierop alle nadruk leg wil ik nu toch vóór alles wijzen op het onderscheid dat er is tussen de **werkelijkheid** en mijn **voorstelling**, **denk-beeld**, **begrip** daarvan. Er is immers nu eenmaal een diepgaand onderscheid tussen de dingen, planten, dieren, mensen, die God gemaakt heeft in hun velerlei gedaante en samenhang én de voorstellingen, de denkbeelden enz. die de mensen daarvan in hun geest omdragen.

Het is nu een dwaas en fataal gebeuren als de mensen aan hun denkbeelden méér waarde gaan toekennen dan aan de werkelijkheid.

Je vindt dat b.v. bij de mensen, die zich

²⁾ Uiteraard bezitten ook denk-beelden en voorstellingen — zelfs ook fantasieën —, kwalitatief, een bepaalde „werkelijkheid”. Maar dat is in het kader van wat ik in dit artikel wil zeggen niet relevant.

volgestopt hebben met „boekenkennis”. Ze hebben b.v. een dik plantkundeboek in hun hoofd gezet zonder ooit levende planten liefdevol te hebben bekeken. Of ze hebben hun hoofd vol geladen met allerlei psychologische voorstellingen, begrippen enz. zonder ooit een levend mens echt te hebben ontmoet, echt te kennen.

Jan Ligthart vertelt ergens van een onderwijzer, die een prachtige les had gegeven over bazaltsteen. Daar was heel wat aan te pas gekomen! Na afloop daarvan vroeg de geestige haagse schoolmeester aan zijn collega of deze wel eens echt bazalt had gezien. Neen, dat had de schoolmeester niet. Hij was nog nooit in België geweest! Kijk, zei toen Jan Ligthart, U is er elke dag vele malen overheen gelopen! Want de drempel van uw lokaal deur is van bazalt!

Nog erger wordt het evenwel als mensen voorstellingen en denkbeelden gaan fabriceren waaraan geen werkelijkheid beantwoordt! Zulke mensen fantaseren — dikwijls onbewust — over dingen, bloemen, planten, mensen en menselijke verhoudingen! Maar wat ze zo in hun geest vormen is vals, is dwaling.

Hoe ontzaglijk veel is er in de loop der eeuwen al niet zo gefantaseerd! En hoeveel fantasieproducten hebben niet eeuwen lang in de hoofden en harten der mensen als zuiver beeld van de werkelijkheid rond gespoekt. Men denke maar even aan allerlei Godsvoorstellingen, aan heksengelooft, aan de waanidee van een vagevuur, aan alle mogelijke opvattingen omtrent het ontstaan en bestaan van de wereld, omtrent de gesteldheid van de mens enz. enz. Millioenen mensen hebben b.v. de voorstelling gekoesterd en die koppig vastgehouden, dat de zon om de aarde draait. En dat de mens uit twee stukken bestaat, nl. de „ziel” en het „lichaam”, die als zelfstandige wezenheden in de mens bij elkaar worden gehouden.

Soms worden bovendien eigen valse denkbeelden brutaal gehandhaafd ook al riep de werkelijkheid daar overduidelijk tegen in, dat ze ijdele fantasie waren. Toen een leerling van de grote duitse filosoof Hegel eens tegenover zijn leermeester opmerkte, dat diens beschouwing over de geschiedenis niet klopte op de feiten, reageerde Hegel op deze woorden met de grimige opmerking: Jammer voor die feiten!

Ik heb speciaal de aandacht gevraagd voor het grote verschil dat er bestaat tussen de werkelijkheid en onze voorstellingen, onze denkbeelden, onze ideeën daarvan, omdat deze onderscheiding in de wereld der religie zo'n grote rol speelt en ook moet spelen en ze juist daarin soms zo hopeloos wordt miskend.

In de ware, de christelijke religie — en dat moet met alle kracht gepredikt worden — hebben we namelijk met **werkelijkheden** te doen, met de **Ware Werkelijkheid**.

In de christelijke religie hebben we immers te doen met de levende, de eeuwige, de werkelijke God. En we hebben daarin te doen met de levende, de werkelijke Christus. Of we het weten of niet — die levende, werkelijke God en die levende, werkelijke Christus zijn waarachtig in ons leven. Altijd. Overal. Ze zijn er nooit niet. Ze zijn er overal. Er is geen plekje, geen momentje in ons leven dat niet „vol” is van de levende God en van onze levende, werkelijke, Heer Jezus Christus.

En deze werkelijke God en deze werkelijke Christus spreken ons toe. Werkelijk, waarachtig, persoonlijk, zó, dat dat spreken over ons bestaan op deze aarde, en in de eeuwigheid, beslist. God en zijn Christus spreken ons toe met het werkelijke, levende woord van genade. Het woord dat steeds in Gods mond is en uit Gods mond tot ons komt. Dat levende, werkelijke woord komt als zodanig souverain ons leven binnen: zo, dat we het nooit kunnen ontlopen. Zó, dat we tot een beslissing worden gedwongen en daartoe ook inderdaad komen. We kunnen dat woord nooit werkelijk negeren. We kunnen wel doen alsóf we het negeren. Maar dat is schijn. Want als we dat doen slaan we het in feite fanatiek weg. We maken het dan — terwijl we dat woord zelf in zijn inhoud en kracht nooit kunnen aantasten of in zijn werking kunnen weerstaan — alleen wat ons betreft krachteloos.

En deze werkelijke, levende God en deze werkelijke, levende Christus leven met de

gelovigen en hun kinderen in een werkelijk verbond. O neen, dat verbond is geen idee, geen begrip, geen voorstelling! God zij geloofd: **neen!** Dat verbond is een werkelijkheid. Het is een alomvattend uitgaan in genade van God en zijn Christus naar ons en onze kinderen. Dag in dag uit — reeds van vóór onze geboorte — onderhoudt God in Christus gemeenschap met ons. Zijn Geest, woord, kracht, zorg, liefde, genade, leiding, gaan ononderbroken naar ons uit. Er is geen plekje, geen momentje in ons leven waarin die werkelijke verbondsgemeenschap niet in volle kracht en ernst ons bestaan beheerst. God in Christus is bij ons; omringt ons met zijn zorg; spreekt ons toe met het woord van zijn liefde; bedreigt ons vanwege onze zonden; bewaart ons in de wirwar van aanvechtingen waarin we leven; leidt ons leven volstrekt — hoewel op voor ons ondoorgrondelijke wijze; gebruikt ons in zijn dienst; dompelt ons in zijn genade; geeft ons man, vrouw, kinderen, ja alles, opdat we daarmee, daarin Hem zouden zoeken en dienen, verheerlijken. Ja, God leeft met ons in een werkelijk verbond, dat in aangrijpende realiteit heel ons leven omspant, doordringt, leidt en naar zijn voleinding stuwt. Een verbond van welks ontzaglijke, veelkleurige rijkdom van aspecten en werkingen ook de allergrootste in het koninkrijk Gods nog maar een zeer flauw vermoeden heeft.

Ja, er is een **werkelijk** verbond tussen God en zijn volk. Onze hemelse Vader leeft door Christus met ons in een werkelijk, van leven tintelend verbond. En daarin en in verband daarmee is er nog een wereld van werkelijkheden! Er is de werkelijkheid van gericht en genade; van zonde en verlossing; van vergeving der zonden en vernieuwing van het leven. Er is de werkelijkheid van kerk en ambt; van woord en prediking; van doop en avondmaal.

Kortom: het gaat in de ware religie om werkelijkheden, om louter werkelijkheden, om echte werkelijkheden, om de Ware Werkelijkheid. Het gaat daarin primair nooit om ideeën, gedachten, beschouwingen!

Ongetwijfeld, we kunnen iets van de Werkelijke God en de werkelijke Christus en het werkelijke verbond en de werkelijke religie kennen. We kunnen van God, van verbond, religie en wat daarmee samenhangt, weet hebben, een „voorstelling”, een „denk-beeld” vormen. Dat kan en dat mag. Dat moet zelfs. En we behoren rusteloos bezig te zijn om die voorstellingen en denk-beelden steeds dieper en zuiverder te doen worden. We kunnen zelfs niet tot het dienen van God, de vreze des HEREN, het geloof in Christus komen zonder die „voorstellingen” en „denk-beelden”. Maar wat we daarmee van God, het verbond, de religie in die voorstellingen en denkbeelden kunnen grijpen dat is in vergelijking met de werkelijkheid maar o zo weinig! Dat is in verhouding tot de geweldigheden waaromtrent ze „voorstellingen” en „denk-beelden” zijn zoiets als wat een klein kindje in zijn handje kan grijpen van de onmetelijke oceaan. God is groot en wij begrijpen Hem (het) niet!

In de ware religie, bij de ware gelovigen gaat het nu vooral, ja alléén om die werkelijkheden, om die Werkelijkheid.

We horen zelfs na vele vele eeuwen in de ons overgeleverde woorden van de mannen Gods de hartstochtelijke hunkering, het verterende verlangen naar de levende, dat is de werkelijke God. Naar de werkelijke gemeenschap met Hem, naar de werkelijke zondevergeving, naar de werkelijke liefde en genade van God. Zoals een hert schrééuw naar de waterstromen, zo hijgde hun ziel naar God, naar de levende, de werkelijke God!

En het is een fundamentele ontarding der religie als niet bij en uit deze werkelijkheden wordt geleefd, als ze niet echt gekend worden en het ganse leven voluit beheersen!

Over die ontarding der religie wilde ik schrijven. Maar — mijn ruimte is al weer gebruikt en daarom daarover D.V. een volgende keer.

C. V.

De kerk in Oost-Duitsland

II

Over de strijd tegen de communistische jeugdwijding in Oost-Duitsland is meer te schrijven dan we uit het artikel, afkomstig uit Readers Digest, de vorige keer vernamen. Er is meer over geschreven. Auteurs uit Duitsland zelf hebben er bladzijden over gepubliceerd. Van de hand van Günther Jacob en Christian Berg is verschenen „Evangelische Kirche jenseits der Zonengrenze”, de Evangelische Kerk aan de andere zijde van de grens tussen de beide zones.

De algemene super-intendent¹⁾ Jacob schrijft, dat de jeugdwijding sinds 1954 met behulp van de staat gepropageerd wordt. Zij werd in het leven geroepen door een particuliere organisatie en beschouwd als een middel om de schoolkinderen wetenschappelijk atheïstisch te vormen. Met brochures en huisbezoek hebben de onderwijzers en functionarissen getracht alle kinderen voor de jeugdwijding te winnen.

Bij de voorbereiding voor de jeugdwijding van 13 en 14 jarigen, werd het boek „Weltall, Erde, Mensch” gebruikt. Dat was de communistische catechismus. In dat boek werd hetgeen in de bijbel staat over de schepping en onderhouding van hemel en aarde door God, 'n sprookje genoemd. De kinderen werd bijgebracht dat een „wetenschappelijke” opvatting, die steunt op het dialectisch en historisch materialisme, zulke sprookjes niet langer gedooft.

De gelofte die de kinderen moeten afleggen is een wezenlijk deel van de jeugdwijding. Deze gelofte spreekt over de keuze voor de „Aufbau des Socialismus” en voor de „Fortschritt der Wissenschaft”.

¹⁾ Super-intendent is een positie van 'n geestelijke, die naast zijn Pfarrer-ambt toezicht moet houden op de leer en de wandel der geestelijken, op het kerkelijk leven der gemeente en op het beheer der goederen. Algemene super-intendenten staan aan het hoofd van een aantal super-intendenten. Zo is het in deze landskerken in Duitsland.

Zoals we de vorige keer reeds schreven, de kerk heeft zich tegen het deelnemen aan deze jeugdwijding verklaard. Motief was, dat het niet aangaat, dat de kinderen de ene zondag in de kerk geconfirmeerd worden en daarbij trouw be'oven aan God de Vader, de Zoon en de heilige Geest en de volgende zondag getuigenis afleggen van hun keus voor de „Aufbau” van het socialisme en de voortgang der wetenschap, deze twee zeer bijzonder verstaan tegen de achtergrond van het Marxisme van Lenin. Op dit punt is de strijd tussen de Evangelische Kerk in Oost-Duitsland de laatste jaren toegespitst. En op dit punt van de confirmatie en jeugdwijding heeft de kerk deze strijd in eerste aanleg gewonnen, gelijk de schrijver in Readers Digest, van de vorige keer, wat pralerig meende te kunnen constateren.

Feit is, dat de communisten niet veel catechisanten voor de jeugdwijding kunnen winnen tot nu toe.

In de dorpen schijnen nog vrijwel alle kinderen de catechisatie te bezoeken. Maar in de steden kan men slechts op 50 procent rekenen. Zo komt men dan tot het globale cijfer, dat ongeveer 90 procent van de kinderen de catechisatie is blijven bezoeken. Dit noemt men de overwinning van de kerk. Maar men vergis zich niet. Ds Buskes heeft in „In de Waagschaal” (15 febr.) er op gewezen, dat tegenover de goed georganiseerde wereldbeschouwelijke beïnvloeding van de jeugd door de school en de jeugdorganisaties, de catechisatie met zijn één uur per week het zwaar te verduren heeft. De intensieve propaganda voor de jeugdwijding wekt bij de ouders de suggestie, dat de maatschappelijke toekomst van hun kinderen en hun toelating tot de middelbare school van de jeugdwijding afhangt. En deze vrees heeft nu al tot resultaat, dat vele kinderen van de hoogste klassen der lagere school van de catechisatie wegblijven, omdat zij straks toch de jeugdwijding zullen ondergaan.

Neen men vergis zich niet inzake de

overwinning der kerk. De communistische propaganda en de „wetenschappelijk-atheïstische scholing” wordt vooral zichtbaar in het toenemend getal van degenen die als lid van de kerk bedanken. „Zij, die tot nog toe bij de kerk bleven uit piëteit tegenover ouders en grootouders”, schrijft Ds Buskes, „en uit traditie, die daarom nog aan de traditionele godsdienstige gebruiken vasthielden (doop, confirmatie, huwelijksinzegening en kerkelijke begrafenis), trekken de konsekventies uit de afwezigheid van wezenlijk geestelijk contact, zodra er aan het lidmaatschap van de kerk risico's verbonden blijken te zijn”.

De overwinning van de kerk is niet zo zeker.

Deze kerk is **volkskerk**. Zij bestaat traditioneel en uit piëteitoverwegingen. Zij is een stuk van het duitse **volksleven**. Zij behoort bij het vaderland. Men kan zich het leven in de Heimat niet anders denken dan omgeven met de traditionele gebruiken van doop, confirmatie, huwelijks- en begrafenisplechtigheid waarbij de kerk in-de-persoon-van-de-dominee aanwezig is. Maar geestelijk is er geen contact met het Woord Gods en met Christus zelf. Is deze overwinning van de kerk inzake dit punt van de jeugdwijding geen schijnoverwinning?

Naar het oordeel van een dominee uit de Oostzone, ja. Ds Joh. Hamel heeft in zijn boekje „Christ in der DDR”²⁾ uitgesproken, dat de overwinning van de kerk een overwinning is zonder wezenlijke belijdenis. Een overwinning bevochten met behulp van het dreigement uitgesloten te worden van de confirmatie. En nog heeft het bastion van de traditie het gehouden op dit punt. Naar de overtuiging van ds Hamel is dit bastion een twijfelachtig bastion, dat „God ons misschien juist ontnemen wil”. Nog hebben zovele ouders voor het opgelegde besluit van de geestelijkheid gebogen. Maar men zal naar de mening van ds Hamel, dit slechts zo lang volhouden als de druk niet te sterk wordt, de zede nog stand houdt en de ouders zich nog vastklampen aan de beslissing van de kerkleiding. Terecht zegt hij, en Buskes ook, dat in de evangelische kerk zulk een beslissing illegitiem is. In onze kringen noemen we zulke beslissingen hiërarchische beslissingen, van boven af opgelegde beslissingen, die de kerkleden slechts te gehoorzamen zouden hebben. De gemeente en de leden van de gemeente moeten leven uit het evangelie, uit het Woord. Zij moeten in persoonlijke verantwoordelijkheid voor de HEERE gewetensbeslissingen nemen. Natuurlijk zal de kerk als het goed is, door haar trouwe prediking de gemeente leiden tot, en in deze beslissingen, maar het moeten beslissingen wezen, die zij zelf nemen. Zo nodig, moeten zij zich van de beslissingen van kerkelijke vergaderingen durven „vrijmaken”, en zo nodig moeten zij ook ongehoorzaam durven zijn aan de verordeningen van de overheden, maar dan om het geweten, om de HEERE.

Zo is de strijd in de Evangelische Kerk in Oost-Duitsland om de jeugdwijding niet gevoerd. Daarom is de overwinning niet zo groots als men ze van zekere zijde wel voorstelt.

Wat in deze strijd het meest duidelijk begint te worden is, dat het tijdperk van de volkskerk ten einde spoedt. De **uittocht** uit de volkskerk, onder de druk van staatswege is begonnen.

Niemand kan zeggen waar ze tot staan zal komen.

Maar ook ontstaan er in de kerk „magnetische kernen”, cellen van levende christenen. Kernen waarin de gemeente van Christus als een kwantitatieve minderheid in het geheel van het volk, haar leven tracht te behouden bij het Woord. De duitse mythe van het „Christelijk volk” is in Oost-Duitsland aan het verdwijnen. In West-Duitsland houdt deze mythe nog vrolijk stand.

* *

Er zijn aangrijpende dingen aan de gang in Oost-Duitsland. Heel andere dingen dan het oppervlakkig gepraat van het artikel van Readers Digest en „Het Beste” ons wilde doen geloven. Het is niet zo dat de volkskerk in Oost-Duitsland het communistisch regiem heeft verslagen op het punt van de jeugd-

²⁾ Christus in de Volksrepubliek.

wijding en de confirmatie. Och, die confirmatie! Wat zou zij? Het is de christelijke volks-traditie, die nog boog voor het uitwendig gezag van de kerkleiding. Hoe lang nog? Maar de kracht van de gemeente van Christus zit in het geloof. Dat overwint de wereld. En dat alléén. Dat overwint ook wanneer de kerk als tot niet geworden zou zijn voor het oog der mensen, omdat dit geloof vasthoudt, dat, hoe het ook moge gaan, de Here Jezus heeft overwonnen. Aan Hem alle macht is gegeven in de hemel en op de aarde. En Hij daarom uiteindelijk over al Zijne, en over de vijanden van zijn volk zal triomferen.

Günther Jacob heeft de uitspraak gedaan dat naar zijn mening, de kerk in Oost-Duitsland zich op het ogenblik op de weg bevindt van de volkskerk naar de vrije kerk, de vrijwilligheidskerk. De kerk wordt deze weg

opgedrongen in een wereld, waarin het Leninistisch Marxisme als wereldbeschouwing de totale macht uitoefent, en waarin de staat zichzelf als propagandainstituut voor de ideologie van Marx en Lenin beschouwt. Grote dingen zijn daar in het oosten aan de gang. Misschien zal deze zeer, zeer moeilijke weg voor het overblijfsel dat de HEERE vreest goed zijn, en zal de HEERE daar zijn kerk behouden als door vuur. Immers in West-Duitsland, in heel Duitsland was en is de kerk versteend en dood.

Zij er veel gebed voor de verdrukte kerk. Voor de kerk in deze louteringstijd.

En zij er bij ons trouw opdat ook wij niet vlees tot onze arm stellen. Door vlees wordt de kerk niet gebouwd al lijkt het van wel.

J. MEESTER.

De plaats van Elihu in het boek Job

II

Maar om de Elihu van de Bijbel te zien, moeten we beginnen bij zijn eerste toespraak. Dan kan ons heel wat duidelijk worden, en misschien gaan we dan het spreken van Elihu herkennen als het spreken van de kerk, dat vaak zo gebrekkig is en waarin vele eersten de laatsten zijn en vele laatsten de eersten. Job was een groot man, Elihu niet. Hij was familie van Job en vermoedelijk zijn leerling. De leermeester is ver boven de leerling uitgegroeid, en dat is voor de jonge Elihu moeilijk. Maar Elihu ziet, dat Job door zijn zeer bijzondere taak vereenzaamd is, en misschien ziet Elihu van die bijzondere taak niet zo veel: Job was zijn tijd heilshistorisch tien of twaalf eeuwen vooruit, en waarschijnlijk heeft Elihu daarvan niets geweten. Maar Elihu vertegenwoordigt de kerk in haar gewoonheid, de kerk die niet veel rijken en edelen kent, maar niettemin de hoedster is van het Woord Gods. Elihu is niet zo knap als de drie vrienden. Hij is ook veel jonger. En kijk eens, hoe hij zich verontschuldigt, hij heeft er een heel hoofdstuk voor nodig, hst. 32. Maar Elihu vertegenwoordigt ook de vrijmoedigheid van de kerk, en hij houdt aan die vrijmoedigheid vast ook als hij er niet uit kan komen.

Zó hebben de laatste werkers aan het boek Job Elihu herkend; hun bijdrage heeft de eenheid van het boek niet verstoord, maar juist gesteld. We kunnen ons moeilijk indenken, hoe intens de samenwerking geweest moet zijn tussen niet alleen verschillende leden van één school, maar zelfs twee generaties. Wel hadden ze houvast aan het geschrift, waarover ze beschikt moeten hebben; maar misschien was dit uitgebreider dan wat het boek Job ons geeft; we kunnen ons voorstellen dat het bewaard werd door Job's eigen nakomelingen in het land Uz of in de nabijheid daarvan. (Dat er contact met het buitenland was blijkt b.v. uit Spr. 30 en 31). De Elihu-episode zal vermoedelijk in dezelfde tijd zijn geschreven als het boek Prediker, dat eveneens de eigenaardige Messias-aanduiding „één uit duizend” of „één man uit duizend” heeft (Pred. 7 : 28); en voor het boek Prediker mogen we aannemen als tijd van ontstaan tussen 300 en 150 vóór Christus.

Dat Job een leidende figuur was ook in wijsheid, kunnen we afleiden uit zijn eigen woorden in 31 : 33v „indien ik als Adam mijn overtreding bedekt heb door mijn schuld in mijn boezem te verbergen, omdat ik voor de grote menigte vreesde en de verachting der geslachten mij verschrikte, zodat ik zweeg en mijn deur niet uitging!” Job ging wél de deur uit en was niét bang voor edellieden of voor de menigte, hij beleed zijn schuld in het openbaar, d.w.z. hij ging voor in een eredienst waarin hij weinig of geen geestverwanten ontmoette.

Ook zijn vriendschap met Elifaz, Bildad en Zofar doet zien, dat Job naam had als wijze. Hij heeft de band met hen aangehouden zolang hij kon. In het conflict kan dat niet langer: de drie vrienden bijten zich elk voor zich vast in een levensbeschouwing, waarin een wereldschouwing besloten ligt; een wereldbeschouwing die niet los staat van de toen bekende Woordenopenbaring, maar die zich

steeds duidelijker als „onschriftuurlijk” openbaart.

Dat heeft Elihu gevoeld. In zijn toespraken komt deze trouwe en beperkte man ons tegemoet. Het gaat er om, of we in hem onze broeder herkennen. Als we het boek Job reformatorisch pogen te lezen, staan we bloot voor het gevaar van orthodoxisme: we zeggen dan dat natuurlijk elk woord van dit boek is geïnspireerd en komen aan het nadenken eigenlijk niet toe. Deze houding is begrijpelijk en heeft veel goeds, gezien het vele onaanvaardbare werk van wetenschappelijke Bijbelstudie, waarvan we intussen heel wat kunnen leren: ook als we het niet aanvaarden in zijn resultaten, kan het ons lezen stimuleren. Abram Kuyper heeft in zijn jonge tijd eens gezegd, dat de eenvoudigen die meenden dat de Bijbel kant en klaar uit de hemel is komen vallen, een opvatting huldigen waarin veel meer poëzie ligt dan in de modernistische theologische beschouwingen. En dat woord poëzie had, zoals ook vandaag nog wel, een volle klank: er ligt iets in van echtheid, onbedorvenheid, levendheid, waarheid. Bij ons Schriftgebruik staan we onder het bevel tot bekering en worden als een kind. In het Bijbelgebruik, waarin de wetenschappelijke studie heerst over het geloof, ontbreekt die kinderlijke houding. Maar een kind stelt v r a g e n, en dat mogen en moeten wij ook. We maken ook onderstellingen, die niet meer dan onderstellingen zijn. Daarbij lopen we gevaar, ons door een schadelijk vooroordeel te laten leiden, in plaats van door het geloofsvooroordeel. Zo blijft ons Schriftgebruik een nooit ophoudende geloofs-strijd.

Elihu verontschuldigt zich wegens zijn jeugd, 32 : 6, en in die verontschuldiging werkt een drang tot spreken. Hij moet verder komen, maar momenteel is het zijn taak, de positie van de drie vrienden af te wijzen en Job uit zijn eenzaamheid te halen. Hij kan alleen gebruik maken van de middelen

die hij heeft, volgens de regel van 2 Cor. 8 : 12: „Als de bereidvaardigheid aanwezig is, is zij welkom naar hetgeen zij heeft, niet naar hetgeen zij niet heeft”. En Elihu had niet meer dan wat hij uit het onderwijs van Job zelf gekregen had, en zag niet dat Job nú heel wat verder was gekomen — wat trouwens Job op dit moment ook nog niet zien kon.

Een eerste verovering maakt Elihu als hij zegt, dat het geen vaste wet kan zijn dat de wijsheid bij de ouderdom te vinden is, 32 : 9. Men kan bij het ouder worden toenemen in wijsheid, maar men kan ook vastgroeien in een religieuze domheid, die vroeger zozeer niet op de voorgrond trad. We denken aan enkele koningen van Juda, die in hun ouderdom erg tegenvielen. Niemand heeft Job weerlegd, gaat Elihu verder, 32 : 12. En zegt niet dat hij u te slim is afgeweest, 13; want hij heeft niets gezegd waardoor mijn mening aan het wankelen gebracht is, 14. Elihu keert zich tot de omstanders en zegt: de drie vrienden zijn verslagen, 15. En hij gaat voort: ik kan niet langer zwijgen, ik móet spreken, en ik zal niemand naar de ogen zien. — Zo heeft Elihu zijn houding bepaald, en zijn inleidend woord beëindigd. Het is een goed begin. Daarna komt zijn eerste toespraak, waarin hij Job verwijt, dat deze aan zijn onschuld vasthoudt, 33 : 9. We spreken als mens tot mens, zegt Elihu, 33 : 6 en 7. In deze eerste toespraak vinden we de reeds genoemde Messias-aanduiding, „een voorspraak, één uit duizend”, 33 : 23. Maar Elihu maakt geen onderscheid tussen de schuldbelijdenis, die Job zelf heeft afgelegd in 31 : 23, en Jobs betuiging van onschuld, of, in woorden van het latere dogma: tussen Jobs erfschuld en zijn feitelijke onberispelijkheid. Aan deze fout houdt Elihu tot het einde toe vast, maar hij voelt ook iets in de figuur van Job, dat hij niet kan thuis brengen. Aan het einde van de eerste toespraak zegt hij: „Gaarne zou ik u gelijk geven”, 32 : 32. Hij geeft Job gelegenheid tot antwoorden: „Hebt ge iets te zeggen, antwoord me dan”. Maar Job maakt van deze gelegenheid geen gebruik: hij heeft al gehoord, welk een geheel ander geluid de toespraak van Elihu heeft dan de redenen van de vrienden: hij heeft zijn jonge vriend herkend in zijn adel, en zal dit ook straks niet vergeten, als de woorden van Elihu steeds krampachtiger en moeilijker worden.

In zijn tweede toespraak vindt Elihu groter vrijmoedigheid, mede door de stilzwijgende goedkeuring van zijn oude vriend Job. En dan raakt Elihu het spoor bijster, als direct gevolg van zijn vergissing in de eerste rede. Hij zegt zelfs „Wie is een man als Job, die godslastering indrinkt als water” 34 : 7. Het is wel consequent, maar nu blijkt pas duidelijk, hoe ernstig Elihu zich vergist heeft. Wel predikt Elihu in geheel hst. 34 dat God soeverein is, maar zijn vergissing blijft doorwerken: z'n conclusie is dan ook, dat Job een grote mond opzet tegen God en antwoordt op de wijze van boosdoeners, 34 : 37.

(Wordt vervolgd)

K. J. POPMA.

EEN MERKWAARDIG GEDENKBOEK

„Jan Zwart 1877—1937
Een profeet op de orgelbank”.

III

**De persoon van wijlen Jan Zwart,
blijkende uit zijn oeuvre**

Wanneer wij nu eindelijk bij de persoon van de in 1957 herdachte aankomen, dan kunnen wij deze benaderen als organist, als componist en als publicist.

Ongetwijfeld is J. Z. als organist wel een der allerbekendste van ons land geweest. Dit moet wel voornamelijk komen van zijn wekelijkse orgelbespelingen voor de N.C.R.V., welke hij jarenlang heeft gepresteerd. In deze talloze concerten heeft Zwart zich inderdaad doen kennen als iemand, die belangstelling had voor de ganse orgellitteratuur van oude en nieuwe tijd: die Sweelinck even graag speelde als Bach, en die Franck even lief had

als zijn eigen tijdgenoten. De moderne Messiaen kwam op zijn programma voor, en tevens was hij een der eersten die de Passacaglia van George Stam speelde. Op dit punt verstand hij zijn uitzonderlijke positie: Nederlands organist met een wereld-auditorium.

Daar komt misschien nog een factor bij, welke verklaart waarom Zwart bijzonder in Gereformeerde kringen zo geliefd werd. Zwart speelde zijn radio-concerten in een tijd, waarin het Gereformeerde volk zijn oren voor het orgel ging open zetten. Het Hervormde deel der natie kende van huis uit reeds de goede, resp. de monumentale orgels van ons land. Maar de Gereformeerden, die van dr Kuyper hadden geleerd dat er „niet te weinig organisten” voor een orgel benoemd moesten worden, die Gereformeerden, die gewend waren hun kerkorgel beurte- lings door de leden van een gans organisten-college te horen „bespelen”; die Gereformeer-

den, die trouwens het verschil tussen een orgel en een harmonium niet wisten; die Gereformeerden, die nog bij Kuypers fabel leefden: dat wellicht de eeuwigheid zou openbaren, dat er meer harmonium- dan pianospelers behouden worden (men zie voor deze profetie „de Heraut” van 6 Dec. 1891 maar na); — die Gereformeerden hoorden tot hun verbazing dat een orgel — te weten een orgel, en geen jammerhout — nog heel wat anders kon dan op zeurige wijze de psalmen Worps begeleiden en omlijsten! Die Gereformeerden werden enthousiast voor het orgel, het echte orgel. Ze luisterden via de N.C.R.V., ze bezochten kerkconcerten in vreemde kathedralen. Ze kochten het ganse orgeloeuvre van Jan Zwart en speelden het na op hun harmoniums; ze aten Zwart en ze dronken Zwart en zetten zich neder om Zwart te spelen.

Wie die tijd heeft meegemaakt moet het kunnen begrijpen, dat een zekere generatie een zwak heeft behouden voor deze figuur. Zeg tegen deze generatie nu nooit dat Zwart als uitvoerend kunstenaar slechts een matige kracht was, en niet in de schaduw kan staan van enige dozijnen huidige, op conservatoria geschoolde en met prix d'excellence getooide jonge organisten. Want het avondrood van Zwart's populariteit doet voor hen zijn belegen lauweren nog steeds als goud blinken.

Daarmee wil niets kwaads gezegd zijn. Het zou onredelijk en onwaar zijn om te beweren dat Zwart een onbelangrijk organist ware geweest. Maar bij een poging om tot objectieve waardebeoordeling te komen — waartoe het gedenkboek ons noopt — moeten alle beschikbare factoren worden meegeteld. En lang niet alle recensies en getuigenverslagen van deskundigen zijn even vleidend geweest.

Wij voor ons zien de grote waarde van deze dispueteerbare figuur in het feit, dat hij het Gereformeerde volk de zin van het orgel deed verstaan. Hij heeft dit kostelijk instrument een brede weg gebaan in onze kerken. Dat in Gereformeerde kerkgebouwen thans zelfs instrumenten met drie manualen mogen worden gevonden (bij de gebonden kerken vier, in de vrijgemaakte kerken eerlang een) mag voor zijn deel aan de organist Zwart worden toegeschreven.

Maar ook als componist stond Zwart vooraan, als een der meest gekochte en gespeelde van ons land. Zijn uitgaven vindt u in vrijwel alle orgelbibliotheekjes. Groot is een orgelbibliotheek, onder ons bijna nimmer; het blijft voor de meeste organisten bij de Psalmen van Worp, enkele harmoniumbundels, de zangbundel van Joh. de Heer (of tegenwoordig die van de Ned. Herv. Kerk), een overjarige bundel met orgelstukjes, een bundeltje koraalvoorspelen, enkele arrangementen en tenslotte de bekende blauw-witte uitgaven van Zwart, met een germanisme als „Banden” aangeduid. Intussen: wanneer u de werkelijk belangrijke bibliotheek zoudt doorsnuffelen, dan staat het geenszins vast dat u er deze populaire werkjes aantreft.

Misschien zijn we hiermee dicht bij de oplossing van de vraag naar deze bijzondere organistensmaak. Want het is een feit, dat organisten — en nu bedoelen wij bijzonder de onbezoldigde, de gereformeerde organisten — slechts een zeer bescheiden muziekvoorraad kunnen aanleggen. Voor hen moet de kerkmuziek — noodgedwongen, vanwege de culturele ondervoeding van het Gereformeerde kerkvolk — een goedkope liefhebberij blijven. Want een bibliotheek, die werkelijk deze naam zou verdienen, zou met een bedrag van vier cijfers (voor de komma) moeten worden betaald. En zo lang onze kerken deze kosten niet voor haar rekening nemen, zo lang blijft het orgelspel liefhebberij, en het orgeloeuvre uiterst mager. Dat betekent: zo lang blijft ook de culturele ontwikkeling van onze organisten uit. Want alleen een veelzijdige en diepgaande studie van de orgellitteratuur zal deze mensen tot culturele voorwerkers vormen, tot muzikale gewetens van een zingende kerk, die op mars is naar Sion, de volkomenheid der schoonheid.

Daarom blijft het op de orgelgalerij vaak bij die klassieke oudvaders en enige speelbare en vlot in het gehoor liggende niemendalletjes, die de gemeente verstouwen kan en die de eredienst niet te veel kwaad doen. En tussen die magere oogst vinden we dan het

orgeloeuvre van Jan Zwart als het meest smakelijke en meest gevraagde materiaal.

Hiermee is wel de muzikale armoede van ons volk getekend, maar nog niet de muzikale waarde van de componist Zwart bepaald. En ook daarover valt wel het een en ander te zeggen.

Als een der meest opvallende kenmerken van dit werk geldt wel, dat Zwart zijn tijd verstond. Zijn werk sprak de mensen van zijn tijd toe in hun eigen klankidroom. Geschreven in een periode kort na 1900, bijna altijd gebonden aan een bepaalde melodie, naar de vorm overzichtelijk en evenwichtig, naar de klankkleur plezierig-harmonisch, naar de thematiek een pretentioze schijnpolyfonie, naar de opzet zonder enig probleem, naar de varieertrant zich voegende naar de orthodoxe sequens, ging deze stijl er in als koek. Wij herinneren ons de tijd, waarin elke nieuwe koraalbewerking van deze vruchtbare componist ons verraste als een juweeltje. Vooral op het jeugdige ontvankelijke gemoed van een adolescent maakte Zwart een diepe en overweldigende indruk. En het is maar moeilijk te zeggen wat meer indruk maakte: het verklankte woord dan wel de woordgebonden klank.

Intussen was Zwart hiermee geen vernieuwer van het reformatische kerklied. Wie zijn composities met het oog van de volwassene beziet, zal het tijdgebonden element als een groeiend bezwaar gevoelen. Want onze muziek is sedert 1900 allerminst blijven stilstaan! De harmonie heeft een stormachtige ontwikkeling doorgemaakt, welke Zwart's zoete vierklanken tot fondant degradeerden: lekker op zijn tijd, maar onsmakelijk in zulke grote hoeveelheden. De zich ontwikkelende orgelstijl, gebaseerd op de klassieke polyfonie en gekruid met de rijpe harmonie van deze eeuw, is veel serieuzer en knapper dan de klinkende zondagschoolplaatjes van weleer. De moderne thematiek is wars van de tamme sequens geworden — welke een motief gezapig naar de vier winden des hemels uitspan — maar grijpt naar de gedurfd tonale tegenstellingen, welke vandaag aan de orde zijn. En men moge de huidige leidende kerkcomponisten een gebrek aan symmetrie, aan evenwichtigheid of overzichtelijkheid verwijten — maar ze zijn tenminste verrassend en boeiend en... aanvechtbaar, als Bach in zijn dagen!

Zie, in dit alles blijkt het werk van Zwart niet tegen de tijd bestand. Een tijdrede is een rede, die spoedig uit de tijd is; en tijdgebonden muziek is meteen oud en verouderd. Zelfs moeten wij, om geheel eerlijk te zijn, u eraan herinneren, dat Zwart een tijdgenoot was van Ravel (1875—1937), en dat zijn meeste composities vielen na de dood van Debussy en tijdens de opkomst van Hindemith. En heel die welluidende ontplooiing van de toonkunst dezer eeuw is blijkaar aan

de componist Zwart voorbijgegaan, hoewel hij ermee geconfronteerd werd in zijn eigen programma's. Hij behield daarentegen, hetgeen hij stevig vasthad: het verouderd klankidroom van de negentiende eeuw, liefelijk als een verhaal van Johanna Breevoort, pretentioos als een van Wilma, en boeiend als de Boerenromans van Penning.

Wie dan ook vandaag de componist Zwart opnieuw naar voren schuift als een „profeet der reformatische orgelcultuur”, die remt de kerkmuziek in haar noodzakelijke ontwikkeling, zet de klok terug, en is onbarmhartig tegenover Zwart. Want de verdienste van Zwart gold voor zijn tijd, niet voor de onze. En de schijnbaar wetenschappelijke analyses van zijn compositie door Feike Asma ontmantelen slechts hetgeen bedekt had moeten blijven; tonen zijn oeuvre als samenhangende met Kuypers' harmonium-fabel, maar niet bestand om te worden opgesteld tegen de achtergrond van een rigoureuze muziekontwikkeling.

De muziekrecensent C. Basoski van „de Rotterdammer” schreef (11 Juli 1957) over „Jan Zwart en zijn betekenis voor de orgelkunst”:

„Ontkend kan echter niet worden, dat J. Z. zich toch wel eens al te veel door concessies liet beheersen en dan een muziek bracht, die door allerlei harmonische (dominant-septiem-accorden) en registratieve, tremulant) effecten wel zeer direct tegemoet kwam aan de meest elementaire muziekbeleving, maar de werkelijke kerkmuziek geen stap verder bracht. Integendeel, van de specifieke orgelkunst, zoals deze in de polyfonie van Bach haar hoogtepunt vond, vinden we bij J. Z. geen bepaalde kenmerken meer. Wel greep J. Z. terug, maar minder ver. Hij greep terug naar de romantiek, en speciaal naar de Franse orgelromantiek. En die orgelromantiek heeft met kerkmuziek niets, maar dan ook niets uitstaande”.

En een ander muziekcriticus, P. Visser van „het Handelsblad” schreef (6 Dec. 1957) o.m.:

„De eigen compositiekunst van J. Z., uitgesproken subjectief, is naar de vorm gebaseerd op de erfenis van Mendelssohn en Lemmens, en nauwelijks beroerd door de school van Franck c.s. De betekenis van J. Z. en zijn werk op het orgel van de Kloveniersburgwal en voor de radio en in zijn geschriften ligt in het feit, dat hij een bredere belangstelling voor het orgel heeft kunnen wekken. De verdieping van deze kunst kan veiliger aan anderen worden overgelaten”.

Wij lieten hier twee ervaren critici aan het woord, wier welwillendheid bij voorbaat vaststaat door het feit, dat beiden leden waren van het J. Z.-herdenkingscomité-1957.

Een volgend maal D.V. iets over de publicist-Jan Zwart.

D. W. L. M.

De synode van de Canadese kerken

De redactie van ons blad ontving van de hand van Ds Van der Boom, naar ik meen lid van deze synode, „indrukken” van de zittingen van de synode, die te Homewood-Carman, Manitoba, Canada, in de maand maart bijegekomen is. Mede namens de redactie, willen wij hem vriendelijk dankzeggen voor deze vorm van medeleven met de kerken in het vaderland, die tevens bedoelt de banden tussen de kerken in Canada en die in ons land levend te houden voor zoveel dat mogelijk is. De indrukken werden aan ondergetekende doorgezonden met het verzoek er iets uit en over te schrijven dat voor onze lezers in Nederland van belang mag worden geacht. Uiteraard bevatten „impressies” van aan de gang zijnde-zittingen van een synode nog niet veel van de neerslag, die resulteert uit de behandeling of bespreking van de verschillende zaken die ter tafel zijn. Dat kan immers niet. De neerslag vindt men in de besluiten, welke door een vergadering worden genomen. Met die besluiten hebben we te maken. In de eerste plaats hebben de kerken en de broeders en zusters in Canada daar mee te maken, maar voorts, voorzoveel de besluiten onze kerken in Nederland raken, hebben ook wij met die besluiten te maken. Op die besluiten, met andere woorden op de gedrukte

handelingen der synode, zullen we dus moeten wachten, om na te gaan wat deze synode met betrekking tot onderscheidene zaken heeft besloten. Ongeveer een jaar geleden hebben we in ons blad enkele artikelen gepubliceerd over de acta van de vorige synode, de eerste, van de Canadese kerken¹⁾ die van 4 tot 9 november 1954 op dezelfde plaats heeft vergaderd. Het zou voor de hand hebben gelegen, dat deze synode in november van dit jaar bijeengeroepen zou zijn. Dat was ook de opdracht die aan de roepende kerk gegeven was. Maar de meeste kerken in de classis Oost hebben zich uitgesproken voor een vroegere datum. De reden voor deze wens van een vervroegde synode lag in de kerscheuring te Hamilton. Natuurlijk zijn er veel meer zaken. Ds Van der Boom spreekt over een „stapel ingekomen stukken en bezwaarschriften, die na de sluitingsdatum” zijn ingekomen; vóór de sluitingsdatum zal er ook wel een „stapeltje” zijn ingekomen. Werk genoeg derhalve. Het moderamen en de hele vergadering, zij wijsheid en verstand en de leiding van de Geest Gods toegebeden om de zaken van de kerken op een wijze te behan-

¹⁾ In de nummers 17, 18 en 19 van de 1e Jaargang; 19 juli 1957 en daarna.

delen die de HEERE welgevallig is, en die de bewaring en de vermeerdering der kerk moge dienen.

We vermelden nog even, dat de praeses van de roepende kerk van Coaldale, Ds Pieffers, door ziekte verhinderd was om bij de opening der synode aanwezig te zijn; dat in het moderamen werden gekozen Ds L. Selles praeses, Ds J. van Popta tot assessor, Ds A. B. Roukema tot 1e scriba en Ds W. W. J. van Oene tot 2e scriba; dat, zo lazen we in de Can. Magazine van 22 maart, ook Ds De Haan, de op 9 maart bevestigde dominé van Winnipeg, bij de aanvang van de vergadering aanwezig was. Een prachtige gelegenheid om de broeders uit alle streken van het grote Canada te ontmoeten, en voor de broeders uit Canada, om een vers uit Nederland aangekomen dienaar des Woords te zien en te spreken. Dat is en blijft altijd een blijde ontmoeting, dunkt mij, voor beide partijen. Voorts vermelden we, dat de naam Nationale Synode van Homewood van 1954 nu niet meer is gekozen maar dat men het o.i. aanvechtbare „nationale” heeft weggelaten²⁾.

Tot zover onze vermelding van bijzonderheden omtrent de synode op dit moment.

De belangrijkste taak van deze synode zal wel zijn, zo mogelijk, de scheuring in de kerk te Hamilton te helen. Waarmee we geenszins willen zeggen dat er niet meer belangrijke zaken op haar tafel liggen.

De zaak van de heling van de scheur te Hamilton zal wel de moeilijkste taak van deze synode zijn. We verklappen geen geheim als we uitspreken dat er al lang, heel lang „scheuringen” waren te Hamilton. De eigenlijke breuk, die nu ter synode komt (het is mij op het ogenblik nog niet precies bekend op welke manier) is niet uit de lucht komen vallen. Breuken in de kerk komen nooit uit de lucht vallen. Hun weg wordt bereid en gebaad door partijenschappen in de kerk. Als ik dit zo schrijf, dan schrijf ik de apostel Paulus na, die in de gemeente te Korinthe ook partijenschap zag en daarmee gepaard verdeeldheid, een verdeeldheid die ernstige vormen was gaan aannemen, zó ernstige vormen, dat de apostel met grote klem waarschuwt tegen deze partijenschappen tussen hen, die leden van één Lichaam zijn, het Lichaam van de Here Jezus Christus. Is Christus gedeeld? vraagt hij. En in Korinthe was het zo merkwaardig, dat de broeders daar, althans in het stadium waarin de apostel schrijft, geen verschil hadden omtrent het evangelie. Zij hadden allen hetzelfde fundament, dezelfde grondslag. De apostel spreekt dat onomwonden uit in het derde hoofdstuk van de 1e Brief aan die gemeente. Nu, in partijenschap in de kerk, in het Lichaam van Christus zit iets sectarisch. Sectarisch heeft te maken met scheuringen. In het grieks dat Paulus gebruikt, is dat zeer duidelijk. Wij denken bij het woord secte en bij sectarisch gewoonlijk aan dogmatische verschillen, die het fundament van de kerk raken, dat éne fundament dat gelegd is, en er is geen ander dan dit door de apostelen gelegde fundament. Zo wordt de secte dan de tegenhanger van de kerk. Maar niet vergeten, dat partijenschap tussen hen die leden zijn van het éne Lichaam en die staan op dat éne fundament, dat gelegd is door de apostelen, de ooren ooggetuigen van Christus, de Levende, vaak het begin is van breuken, die het Lichaam verscheuren. Partijenschap komt voort uit het „vlees”. Paulus begint het derde hoofdstuk van zijn 1e Brief met dit maar duidelijk te zeggen, dat hij zich niet richt tot hen in Korinthe als tot geestelijken, leden van Christus Lichaam, die door de heilige Geest van Christus worden geregeerd, maar als tot „vleselijken”, christenen, die door het „vlees” geregeerd worden, dat wil zeggen door hun eigen ondeugden. De apostel noemt ze ook die ondeugden. Het zijn waanwijsheid

(3:18—23), vermetel oordelen over anderen (4:1—5), zelfoverschatting (4:6—13), en overdreven zelfstandigheid (4:14—21).

We zullen maar niet oordelen of trachten te oordelen over de ondeugden van de broeders te Hamilton, maar voorzover ik zie, staan de broeders allen op het éne fundament dat gelegd is. Daarom is het zo intens erg wat daar gebeurd is. Het ene Lichaam van Christus gescheurd. En gescheurd door partijenschappen. En dit kan ik er nog wel aan toevoegen, dat die partijen ieder voor zich prachtige doeleinden nastreefden. Doeleinden betreffende het koninkrijk Gods. Om dat te bevorderen, zo meenden zij. En het droeve resultaat is, dat de kerk gescheurd is.

Hier in Nederland moeten we maar helemaal niet uit de hoogte oordelen over Hamilton. Want de broeders in Hamilton zijn allemaal ex-Nederlanders en ex-nederlandse vrijgemaakten en ze hebben de explosieve stoffen, waardoor de breuk ontstaan is, uit de nederlandse vrijgemaakte wereld meegebracht. Hun partijenschap in het verre westen, is onze partijenschap. Hun doelstellingen waarvoor zij worstelden en vochten jarenlang, naast en tegenover elkaar eerst, en tenslotte uit elkaar, hoewel op het éne fundament

staande, zijn de doelstellingen van onze vrijgemaakte kringen.

Weten wij hier in Nederland wel dat partijenschap de kerk zal verwoesten? Of die partijenschap nu ontstaan is voor op zichzelf prachtige doeleinden zoals bijvoorbeeld christelijke politiek of gereformeerd lager onderwijs, doet niet ter zake. In Hamilton was een van de belangrijkste zaken waardoor de broeders tegenover elkaar kwamen te staan en uit elkaar zijn gedreven, de zaak van het onderwijs. Niemand heeft de krachten van het vlees, van de ondeugden van ons, in de hand.

Weten wij hier in Nederland wel dat partijenschap onder ons tiert? Weten wij wel, dat Hamilton een baken in zee is? Hebben we daar erg in? Of niet? Ik vrees, dat het voor velen in onze kerken al te laat is, verblind als zij zijn door partijdrift, partijkortzichtigheid en bewustzijnsverenging. Zorgelijk is de toestand in de Canadese kerken. Het is maar één kerk zegt gij? Ja, maar één, maar het is een kerk, het is het Lichaam van Christus, zijn tempel, niet onze zaak maar de Zijne! Partijenschap maakt blind voor de heerlijkheid en heiligheid van de kerk.

J. MEESTER

Fundamentele vragen

X

De oudste geschriften van K. Schilder

Na de eerste serie fundamentele vragen, waarin we het moderne probleem van techniek en cultuur uitgaande van de Wijsbegeerte der Wetsidee hebben gezien, willen we nu eerst nagaan op welke wijze Prof. dr. K. Schilder zich met de wijsgerige vragen heeft beziggehouden. We geven een historische schets van de wijsgerige problemen waarover Schilder in zijn publicaties heeft geschreven.

Schilder, geboren 19 december 1890, was twee jaar ouder dan Prof. dr. D. H. Th. Vollenhoven en vier jaar dan Prof. dr. H. Dooyeweerd. Hij behoorde niet tot de Afscheiding of de Doleantie, want hij werd in de Hervormde kerk gedoopt en werd eerst na de vereniging in 1892 dooplid van de Gereformeerde kerk te Kampen. Daar volgde hij de lagere school, het gereformeerd gymnasium en de theologische hogeschool. Hij studeerde bij de hoogleraren L. Lindeboom, M. Noordt-zij, dr. A. G. Honig, dr. H. Bouwman, dr. J. Ridderbos en dr. T. Hoekstra en de lectoren dr. J. J. Esser en dr. A. Noordt-zij. In januari 1914 studeerde Schilder af, dan trouwt hij en wordt hij predikant te Ambt-Vollenhove A (1914—1916). Daarop volgen de gemeenten Vlaardingen (1916—1919), Gorinchem (1919—1922), Delft (1922—1925), Oegstgeest (1925—1928) en Rotterdam-Delfshaven (1928—1933). Deze periode sluit af met de promotie te Erlangen op 3 maart 1933.

In de jaren 1914—1933 publiceerde Schilder dus als predikant met een drukbezet leven in telkens een nieuwe gemeente. Deze periode begint met de eerste wereldoorlog en eindigt met de economische crisis en in Duitsland met de machtsovername door Hitler. In deze tijd verscheen de Römerbrief van K. Barth, stierf dr. A. Kuyper en kwam de kwestie van dr. J. G. Geelkerken in Assen aan de orde. Het is dus de tijd na Kuyper. Zijn leerlingen nemen dan op vele plaatsen in het gereformeerde leven de leidende posities in. Intussen komt de kritiek naar voren van het Barthianisme op de zelfverzekerde gereformeerde levenshouding en de kritiek van Geelkerken op het gereformeerde bijbelgebruik en daarin op de historiciteit van de zondeval. In deze zelfde tijd promoveren Vollenhoven en Dooyeweerd aan de Vrije Universiteit. Van 1922—1926 is Dooyeweerd adjunct-directeur van de Abraham Kuyperstichting. Daar kan hij verder studeren en van 1924—1927 publiceert hij in A.R. Staatkunde zijn „Proeve van een fundering der Calvinistische levens- en wereldbeschouwing in hare wetsidee”. Vollenhoven werd predikant te Oostkapelle en na een studie te Leipzig in de psychologie werd hij in 1921 predikant te 's-Gravenhage.

In 1926 werden Vollenhoven en Dooyeweerd benoemd tot hoogleraar aan de Vrije Universiteit. Veenhof schreef hierover: „En midden in die crisis traden Vollenhoven en Dooyeweerd op. Wat moet het geweest zijn toen aan hun voeten te mogen zitten. Wij, Kamper studenten, „maakten” hen van uit de verte „mee”. Wij grepen naar alles wat we van hen, mondeling of schriftelijk, te pakken konden krijgen. Wij hoorden hen en werden voor hen gewonnen op de studentencongressen van Lunteren. Ik zal God altijd dankbaar zijn voor wat Hij daar aan ons heeft gegeven”.

Achter in zijn dissertatie geeft Schilder op dat hij achtereenvolgens de Vlaardingsche, Gorcumse, Delftsche, Leidsche en Delfshavensche Kerkbode redigeerde en medewerkte aan De Bazuin en De Reformatie. Hij publiceerde in de periode tot 1933 bovendien 7 brochures, 11 preken, 10 studies en 10 boeken. Verschillende artikelen werden later door Veenhof opnieuw uitgegeven in de vier delen Om Woord en Kerk; de meeste boeken werden in een herziene en uitgebreide uitgave herdrukt.

Als we de vier delen Om Woord en Kerk doornemen en de tweede druk van Wat is de Hel? (1920) dan blijkt dat Schilder reeds als student de Präludien van Windelband kende evenals het hoofdwerk van Schleiermacher. De nederlandse schrijvers H. W. Ph. E. van den Bergh van Eysinga, J. D. Bierens de Haan, A. H. de Hartog en vooral Is. van Dijk brengen Schilder in contact met de duitse filosofie. Hij volgt het Tijdschrift voor Wijsbegeerte en kent het hoofdwerk van Schopenhauer, de Theodicee van Leibniz en de Ethik van Paulsen. Inzake Kant verwijst hij echter naar het Lehrbuch der Geschichte der Philosophie van Windelband en Kierkegaard citeert hij steeds uit de Keur uit de werken van Sören Kierkegaard, vertaald door Chantepie de la Saussaye, in 1924 gevolgd door een citaat uit Nieuwe Keur uit de werken van Sören Kierkegaard.

Bij de derde, herziene en vermeerderde druk van Wat is de Hel? in 1932 is dit laatste reeds totaal veranderd. De oude citaten van Kierkegaard blijven gehandhaafd maar er wordt nu ook naar de duitse verzamelde werken van hem verwezen. Er zijn nu vele aanhalingen uit de werken van Kant zelf. Ook blijkt dat Schilder thans verschillende boeken over Kant en Kierkegaard heeft gelezen. Tenslotte vinden we de naam van Vollenhoven genoemd en een verwijzing naar werk van Kohnstamm, Schelling en Rickert.

In 1920 is Schilder nog vol interesse voor letterkunde, voor allerlei bewegingen: Darwinisten, Vrijmetselarij en voor de problemen gesteld door het Rooms-katholicisme en het Modernisme. In 1930 is daar een duidelijke belangstelling voor wijsbegeerte bijgekomen.

J. STELLINGWERFF

²⁾ In Opbouw van 26 juli 1957 hebben wij over de naam „Nationale Synode” enkele kritische opmerkingen, spelenderwijs gemaakt. Het doet ons genoeg dat de broeders in Canada, volgens de mededeling van Ds Van der Boom, kennis genomen hebben van dat wat we daarover geschreven hebben. Ds Van der Boom vergiste zich toen hij schreef, dat ik deze opmerkingen in „De Reformatie” geschreven zou hebben. Men kan zich in ter synode geschreven indrukken, gemakkelijk vergissen. Hij deed het ook inzake de afreisdatum of -dag van de afgevaardigden!

Declassering

II

In een vorig artikel zagen we, hoe degene, die in de gevangenis terecht komt, weggerukt wordt uit het kerkelijk leven, en zo ook uit het gezins- en familieleven. En beide beteken voor hem een gevoelig, een schrijnend verlies, waardoor zijn leven-als-mens gewelddadig wordt aangetast en geschonden, met als gevolg dat hij zijn leven niet anders dan kwijnend kan voortzetten, als een boom, die geen zon en regen krijgt, of uit de bodem wordt getrokken.

En dat geldt niet minder als wij er op letten, hoe hij los gemaakt, los gescheurd wordt uit wat we de werkgemeenschap kunnen noemen.

Zeker, de gevangene wordt niet tot werkloosheid gedoemd. Gelukkig mag hij werken en moet hij werken; als regel, wil hij ook werken. Het is een heel hoge uitzondering, dat hij niet wil werken; dat komt haast niet voor.

Maar wat wij „een werkgemeenschap” noemen ontbreekt in de gevangenis; een werkgemeenschap met al het moois, het verheffends, dat daaraan verbonden is.

De gevangene zoekt geen werk; het wordt hem opgelegd. Het kan treffen, dat hij bij eenzelfde werk terecht komt, als hij thuis had. Maar die kans is niet groot. Ik heb er een academicus aangetroffen, die letterzetter werd; een handelsreiziger, die in de linnenkamer terecht kwam; een los boerenarbeider, die het schoenmaken leerde; een straatmaker, die in de timmerwinkel terecht kwam enz. En als een gevangene een bepaald baantje ambieert, kan het weken of maanden duren, voor hij er voor in aanmerking komt, en soms lukt het helemaal niet. Liefde voor het vak is er helemaal niet bij. Zeker men kan een vak zo goed leren, dat men later er zijn brood mee kan verdienen. Doch dat zijn uitzonderingen.

Het loon verzoet de arbeid — maar dat geldt ook hier niet. Wie f 1.25 per dag verdient, staat wel op het maximum. Sommig werk wordt betaald met 75 cent per dag. En zelfs daarover heeft men nog niet eens de vrije beschikking. De helft wordt door de Directie vastgehouden en geplaatst op een spaarbankboekje ten name van de gedetineerde. Pas als hij ontslagen wordt, wordt het hem ter hand gesteld. Vandaar dat ze dit geld noemen de uitgaanskas, die bij zeer lang gestraften enige honderden guldens kan bedragen; maar vaak nog niet eens genoeg is, om zich een costuum, een werkpak, en een stel ondergoed aan te schaffen, plus nog de reiskosten naar huis. De andere helft mogen ze naar eigen believen besteden: wat uit de cantine, ter aanvulling van hun rantsoen; wat shag, om er hun sigaretje van te draaien, of hun pijpje te roken in hun „vrijen” tijd; om hun „studie” te bekostigen; om hun briefpapier en postzegels aan te schaffen; of om met verjaardagen in hun gezin een kleinigheidje te sturen als cadeautje. Ik ken er een, die met elke verjaardag een Rijksdaalder stuurt. Sommigen roken niet, om toch maar iets over te kunnen sparen.

De echte vakman is niet in staat de voortgaande ontwikkeling van zijn vak bij te houden, zodat hij bij terugkeer in de vrije maatschappij niet op de hoogte is, wat hem parten zal spelen bij het zoeken van werk.

De vreugden, de spanningen, de strijd van het organisatieleven missen de gevangenen helemaal; het sparen voor en de genietingen van de vacaties evenzo; de kans om door harde arbeid en taai doorzetten vooruit te komen, bestaat voor hem niet.

Het werken is voor de doorsnee-gevangene één grote eentonigheid. Hij voelt zich niet opgenomen in het éne, grote arbeidsproces, dat naar Gods bestel Zijn wereld in stand houdt en voortstuwt. Hij staat er naast, al prutst hij wel wat.

Hetzelfde geldt van het gezelschapsleven en de ontspanningen.

De gevangene is zijn vrienden kwijt. Hij mist de gelegenheid om vriendschappelijk en vertrouwelijk met hen om te gaan, om met hen uit te gaan, om gezamenlijk plannen op te maken. Zelfs de gelegenheid om hen bij zich in de gevangenis te ontvangen bestaat niet; alleen zijn familieleden mogen hem bezoeken.

Zo duurt het maar kort, dat er over en weer geschreven wordt. En daarmee is het vriendschapsbetoon weg uit zijn vereenzaamd leven. Bovendien is ook vaak de misdaad, door de gevangene begaan, oorzaak, dat wie vroeger vriend was, weigert langer contact te hebben met de gevangene: wie telt nu graag een gedetineerde onder zijn vrienden? Zijn schande zou zijn hun schande. Wie ontvangt graag een brief, waarvan de enveloppe duidelijk toont, waar deze vandaan komt?

En was het nu zo, dat er de gelegenheid was, om in de gemeenschap, die in zekere zin de gevangenen met elkaar vormen, vrienden te vinden — het zou een kleine vergoeding kunnen betekenen voor het verlies. Zeker, in de werkplaats, bij de sportbeoefening, in de recreatie-zaal is er gelegenheid, om elkaar te ontmoeten en met elkaar om te gaan. Maar de ervaring leert dat maar zeer zelden iemand tijdens zijn detentie een echte vriend vindt. Wel zijn er, die zich bij elkaar aansluiten, maar dan is het vaak, om elkaar de knepen te leren van de misdaad, inzonderheid van het inbrekersvak; zodat er enige grond is voor de bewering: „de gevangenis is de hogeschool van de misdaad”.

Meer dan één gevangene bekende mij, dat in geen gemeenschap zoveel afgunst en wantrouwen heerst als onder de gevangenen. Altijd is er het gevaar, dat de een de ander verraadt. En als je aan een gevangene de vraag stelt: „Heb je hier ook vrienden?” is haast altijd het antwoord: „Ik bemoei me liefst maar met niemand!”

Ik hoop met het bovenstaande er enigermate in geslaagd te zijn aan te tonen, wat het betekent, als we zeggen, dat de gevangene gedeclasseerd is. Alleen, het is nog veel erger, dan ik het onder woorden kan brengen; te erger, naarmate de straf langer duurt.

En nu is het de taak der Reclustering deze gestraften, straks bij hun invrijheidsstelling, weer te reclasseren; ze weer hun plaats te hergeven, die ze vroeger in het leven innamen, opdat ze er zich weer in thuis gevoelen, en door het leven weer aanvaard worden. Ieder begrijpt dat dit een langdurig en moeizaam proces zal zijn. Eén daad van de rechter zet de declassering onherroepelijk in, maar de reclassering vordert een arbeid van jaren, stel, dat ze ooit helemaal slaagt.

Maar daarover in een volgend artikel, naar we hopen.

Huizum.

J. VAN DIJK.

BETALING ABONNEMENTSGELDEN

Met 1 april begon de nieuwe jaargang van ons blad. We verzoeken onze abonneés hun abonnementsgeld f 5.— per halfjaar of f 10.— per jaar te willen overmaken op postrekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen, Zeist met bijvermelding voor OPBOUW.

De incassokosten zijn tegenwoordig zo hoog, dat we vertrouwen dat onze abonneés aan ons verzoek zullen voldoen.

DE ADMINISTRATIE.

Drukkerij Steenbergen
ZEIST - TELEFOON 2452

★

Periodieken
-
Boekwerken
Handeldrukwerk

ADVERTENTIE-TARIEF:

Regelprijs 20 cent per m.M.

Bij contract reductie.

★

FAMILIEBERICHTEN:

Regelprijs 15 cent per m.M.

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen, Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw”.

Abonnementenprijs: f 5.- p. halfj. - f 10.- p. jr. Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.

PERSSCHOUW

Het grote wereldcongres van het Vrijzinnig Christendom

Te Chicago zal deze zomer van 9—13 augustus het grote congres van de Vrijzinnige Christenen worden gehouden. We memoreerden dat reeds hier. In de pers kon men dit bericht daarover lezen:

Today's religions can meet the world's needs today (de tegenwoordige religies kunnen een antwoord geven op de noden van deze wereld). Ziedaar het thema van het grote congres van het Internationaal Verbond voor Vrijzinnig Christendom en Geloofsvrijheid. De wereldgodsdiensten, zoals wij die tegenwoordig kennen, kunnen aan de geestelijke noden der moderne wereld tegemoetkomen.

Het programma vermeldt vijf avondvoordrachten door vooraanstaande vertegenwoordigers van vijf levende wereldgodsdiensten.

Overdag vinden discussies plaats over belangrijke hedendaagse vraagstukken.

Sprekers op de avondbijeenkomsten zijn:

1. de Boeddhist ChanHtoon, rechter aan het Hoog Gerechtshof van Birma en vice-president van de Wereldbroederschap van Boeddhisten;

2. de Joodse rabbijn dr S. B. Freehof uit Pittsburgh;

3. de christelijke hoogleraar in de kerkgeschiedenis prof. D. W. Pauck uit New York;

4. de Mohammedaan Sir Moh. Zafrul'a Khan, oud-minister van buitenlandse zaken van Pakistan, rechter aan het Internationale Hof van Justitie te Den Haag;

5. de Hindoe prof. dr Kalidas Nag, ambtenaar aan het ministerie van opvoeding te New Delhi.

De Europese bezoekers zal een indruk worden gegeven van het leven in de vrijzinnige Amerikaanse kerken. Fondsen worden bijeengebracht om Europese deelnemers in de verblijfkosten tegemoet te komen.

De vrijzinnigheid komt in de opzet van dit congres duidelijk aan het licht. Het „christendom” is niet meer dan één van de oude vormen van „de” godsdienst. In wezen zijn alle religies gelijk.

KERKNIEUWS

Ds W. Raven. Ds W. Raven werd, gelijk hier reeds eerder werd meegedeeld, gevraagd zich eventueel voor de arbeid onder de zeevarenden beschikbaar te willen stellen. Er is evenwel ten aanzien van zijn uitzending daarvoor nog geen officieel besluit genomen.

Landelijke contactdag Geref. Garnizoenskerken. Deze contactdag zal D.V. donderdag 24 april gehouden worden in het voormalige Tramstation te Amersfoort. De ochtendvergadering begint om 10 uur. De middagvergadering om 2 uur. Dan zal Dr W. K. van Dijk van Groningen spreken over „Psychische Problemen van onze jonge recruten”.

Ds G. Spijker nam afscheid van de gemeenten Bedum en Onderdendam met een predikatie over Hebr. 13 : 20.

Nijverdal. De kerk van Nijverdal besloot een actie te ondernemen om tot kerkbouw te kunnen komen.

Zending op Soemba. De kerkeraad van Zwolle ontving verscheidene brieven van ds v. Kalkeren. Daarin doet hij mededeling van maatregelen door hem getroffen in verband met de situatie. Er blijkt ook uit, dat de brieven uit Nederland, zij het wel eens met vertraging, alle overkomen.

Het werk van de opleiding begint op gang te komen. De voedselpositie is wel moeilijk, maar nog niet nijpend voor de zendingarbeiders, het personeel en de patiënten in ziekenhuizen. Voor de bevolking is hoopelijk de moeilijkste tijd eerst weer voorbij, omdat de nieuwe oogst van de maistuinen al aangevoerd wordt. Verder verstrekt hij uitvoerige inlichtingen over de gemeente van Lai Handangu.